

**Het gezicht van de kust verandert;
De Zandmotor bij Kijkduin - 'bouwen met de natuur' - bevalt goed**

Den Haag - Het doet een klein beetje denken aan de wadden: de Zandmotor, een groot stuk opgespoten land in zee tussen Ter Heijde en Kijkduin ten zuiden van Den Haag. Het oogt als de bij eb droogvallende platen die zo kenmerkend zijn voor het waddengebied; dit nieuwe stuk land steekt alleen hoger boven het water uit, minder afgevlakt. De harde wind heeft er vrij spel, en neemt het zand mee de duinen in. Zoals het water het meevoert naar plekken elders langs de kust. Een deel van het kunstmatige land is al naar het noorden opgeschoven, waardoor een lagune is ontstaan die door een honderden meters lange geul in verbinding staat met de zee.

Het water stroomt er met hoge snelheid in en uit. Borden waarschuwen dat vanwege de sterke stromingen zwemmen verboden is. Aan de rand heeft zich een dunne sliklaag vastgezet die net zo aan de schoenen kleeft als de buitendijkse modder in Groningen. Ook Zuid-Holland kan nu wadlopen. De meeste mensen komen zover niet. Hoe zwaarder het zand, hoe dunner het aantal bezoekers. Op een van de lentedagen in dit voorjaar is het druk op het strand van Kijkduin, maar bereikt maar een handjevol de Zandmotor. 'Ik kom hier voor de rust, vanwege de aparte atmosfeer', vertelt Lie van Schelven uit Delft. Zij loopt een paar keer per week met haar nordic walking-stokken dwars over de immense zandvlakte naar het nieuw gevormde strand aan de westkant. 'Ik vind het daar net Terschelling. Het strand is breed en wit', zegt ze.

De Zandmotor vervangt de zandsuppleties die om de zoveel tijd plaatshebben om het strand op hoogte te houden. Twintig jaar blijft hij liggen, dan is hij opgevreten door het samenspel van wind en water. Hij vormt een trendbreuk met hoe de Hollandse kust er eeuwenlang uitzag: een lange, enigszins gekromde streep, op een paar plekken maar onderbroken door havens en industrie. Van Hoek van Holland tot Den Helder is er nauwelijks verschil in de kustlijn. Natuurlijk, het strand bij Callantsoog oogt witter, de Hondsbossche Zeewering is een buitenbeentje, en waar de kuststrook tussen Castricum en Heemskerk heel smal lijkt, is die tussen Wassenaar en Scheveningen heel breed. Maar knappe jongen die weet waar hij is als hij op een willekeurige plek langs het duin wordt gedropt.

Snel aangelegd

Die potloodstreep langs het blauwe water wordt sinds ruim een jaar onderbroken door een rare bobbel. Plotseling, zo lijkt het, want aandacht voor de aanleg was er vooral lokaal, vertelt Bert Bakker van de Natuur en Milieufederatie Zuid-Holland. Waar in de vorige eeuw zo'n fundamentele aantasting van de kust vermoedelijk had geleid tot decennialange procedures en landelijke protesten, daar lag de Zandmotor er figuurlijk gesproken in een vloek en een zucht. 'Hij is snel aangelegd. In 2009 en 2010 waren er nog officiële procedures als een milieueffectrapportage en bezwaren bij de Raad van State, maar toen die voorbij waren werd 'ie binnen driekwart jaar aangelegd. Vanaf 2005 zaten overheid, de bouwwereld, en de natuur- en milieuorganisaties bij elkaar. Wij vonden dat 'bouwen met de natuur', zoals het wordt aangeduid, wel een interessante gedachte', zegt Bakker. De Zandmotor moet zowel de kustlijn versterken als de natuurontwikkeling een kans geven. Maar hij voldoet ook aan de omschrijving van een kustuitbreiding zoals die staat in de stukken van de Deltacommissie, in

het leven geroepen om Nederland tegen de stijgende zeespiegel te beschermen: 'Een brede zeevaartse landaanwinning, gericht op versterking van de langetermijnveiligheid en ruimtelijke kwaliteit. Het gaat dan niet om lokale verbreding van het strand, maar om zandige zeevaartse uitbreiding over grote stukken van de kust.'

Kennisinstituut Deltares heeft het specifiek over 'een permanente strook nieuw land boven water, met een breedte van 50-1000 meter zeewaarts van de huidige kustlijn'. De commissie liet het advocatenkantoor Pels Rijcken uitzoeken welke juridische bezwaren er zijn. Duinen en Noordzee zijn grotendeels natuurgebied en aantasting daarvan druist in tegen de Natuurbeschermingswet en Flora- en Faunawet, concludeert het kantoor. Alleen als er geen alternatieven zijn, dwingende redenen van openbaar belang en er compenserende maatregelen worden getroffen, is dat te billijken. 'Het zal vooral lastig zijn aan te tonen dat er geen alternatieve oplossingen mogelijk zijn', aldus de advocaten, maar als je de kustuitbreiding heel langzaam uitvoert, kan je redeneren dat er niets merkbaar verandert en de natuur niet echt wordt aangetast. En dat is precies zoals de Zandmotor functioneert. Nu ligt er weliswaar een enorme zandvlakte, maar die spoelt verspreid over tientallen jaren aan op de kust. Dat is heel wat anders dan de plannen die de afgelopen decennia voor die plek werden ontwikkeld: van luchthavens tot nieuwe woonwijken en van bollenvelden tot kassen - allemaal richting zee. Die plannen sneefden door gebrek aan geld of twijfels over de haalbaarheid. 'In die plannen ging het om nieuw land met een complete infrastructuur. Daar zijn we altijd tegen geweest. In dit geval gaat het om natuur', verzekert Bert Bakker van de Zuid-Hollandse Milieufederatie.

Erger voorkomen

Op het strand langs de geul naar de Zandmotor dolt Renée Doorenbos uit Kijkduin wat met haar hond. Zij vertelt dat er weinig verzet was tegen de Zandmotor. 'Maar dat kwam ook omdat er eerder plannen lagen om complete wooneilanden voor de kust aan te leggen. Mensen waren allang blij dat die van tafel gingen. Toen was het vrij makkelijk dit door te drukken', denkt ze. Ze vermoedt dat milieuorganisaties daarom ook hebben ingestemd, in de hoop erger te voorkomen. Hoogleraar aan de TU Delft Marcel Stive geldt als de geestelijk vader van de Zandmotor. De bescherming van de kust stond daarbij voorop, niet kustuitbreiding, bezweert hij. Die is bovendien alleen lokaal, en tijdelijk. 'Met een zandmotor heb je op één plek tijdelijk meer land dan je nodig hebt voor de veiligheid. Dus heb je lokaal kustuitbreiding.'

Stive kent geen plannen waarbij kustuitbreiding primair het doel is, zoals de studies naar die mogelijkheid veronderstellen. 'Daarvoor zou je of een hele grote zandmotor nodig hebben of een rij van zandmotoren. Dat kost zo veel geld, daar hoeft je het in deze tijd niet eens over te hebben. Pas als de provincies Noord- en Zuid-Holland veel meer ruimte nodig hebben ontstaat er druk. Dan nog moet het Rijk de portemonnee trekken.' Maar, erkent hij, de Zandmotor tussen Kijkduin en Ter Heijde is wel een proeftuin. De resultaten van dit experiment kunnen ook worden gebruikt voor als je de kust wél wilt uitbreiden. 'Maar dat was nu niet het argument. Rijkswaterstaat ging het erom kustversterking goedkoper en duurzamer te maken. Jaarlijks wordt er 12 miljoen kubieke meter zand op het strand gespoten om de afslag tegen te gaan. Met de Zandmotor is eenmalig 21,5 miljoen kubieke meter zand neergelegd, die door het water en de wind verder worden verspreid. Daarmee kun je jaren vooruit.' Tweehonderd hectare groot is de Zandmotor. De komende twintig jaar zal het zandeiland steeds meer afkalven en uiteindelijk opgaan in de kuststrook.

Fascinerend

Prof. Stive sluit ook niet uit dat het zo succesvol is dat het 'aan het infuus gaat', ofwel dat er zand wordt bijgespoten. Niet vanwege landaanwinning, of veiligheid, maar omdat de mensen het mooi vinden, eraan gehecht zijn geraakt. Elke dag ziet de Zandmotor er weer anders uit door weer, wind en zich verplaatsende stromingen. Dat is fascinerend. Het wordt beaamd door Lie van Schelven. Met tegenzin, dat wel. 'Het voelt voor mij toch als een heel onnatuurlijke ingreep in de natuur. Ik begrijp wel het argument van kustbeveiliging, maar waarschijnlijk was dat ook op andere manieren op te lossen. Nu hij er ligt pas ik me aan. Probeer ik de schoonheid te zien: de vogels, de stilte, de eerste pionierplantjes...'

Het succes heeft ook een ander deel van de kust bereikt. Er zijn ideeën om bij de Hondsbossche Zeewering een zandmotor aan te leggen. Ook daar is de kust zwak, net als tussen Callantsoog en Den Helder. 'Het kan heel goed. De Hondsbossche Zeewering moet je gewoon laten liggen, dat is een monument. Maar als je daarvoor een zandmotor aanlegt met een duinmeertje erin, wordt het prachtig', meent Stive. Erna Krommendijk van de Milieufederatie Noord-Holland heeft er wel oren naar. 'Je kan wel een plak zand tegen de Zeewering aanleggen, maar dan maak je ook heel veel kapot. Steeds als je zandsuppletie doet gaat het zeeleven ter plekke zo ongeveer dood. Zand is schadelijk. Met een zandmotor concentreer je alles op een plek en laat je het zich geleidelijk verspreiden. Dat is veel minder schadelijk. Voor ons staat voorop dat de huidige natuurwaarden behouden blijven en er zo mogelijk nieuwe bijkomen. Een zandmotor lijkt daar de beste kans op te bieden.' Dat de zandmotoren uiteindelijk zullen leiden tot een echte kustuitbreiding gelooft ze niet. 'Kustverbreding is de eerste vijftig jaar voor de veiligheid niet nodig. Maar bovendien, als je dat wilt kost het zo veel geld, dat het nu gewoon niet aan de orde is.' Zij zou ook geen voorstander zijn van een rij van zandmotoren, volgens prof. Stive nodig voor grootschalige landaanwinning. 'Je wilt niet overal van die puisten hebben liggen.' Maar is dat nou niet juist het punt, dat die ongerepte Hollandse kust wordt doorbroken door 'puisten'? Iedereen van enige leeftijd is opgegroeid met het idee dat het strand oneindige verten biedt, niet onderbroken door grootschalige ingrepen in de natuur. De zandmotoren zijn een enorme ingreep, waarmee het gezicht van de Nederlandse kust - 'onze enige wildernis', aldus Wim de Bie indertijd - drastisch wordt veranderd. 'Die strakke kustlijn waar u het over heeft keert vanzelf weer terug', verzekert Krommendijk. 'De zandmotoren verdwijnen vanzelf door de invloed van wind en water. Dit sluit aan op het natuurlijk systeem. Waar het om gaat is dat je de kust veiliger maakt. Dit lijkt de beste manier.' Stive wil eveneens terug naar die rechte kust. Niet te veel puisten, zegt hij. 'Ook ik zou geen rij zandmotoren willen hebben. Dat doet geen recht aan het karakter van de Hollandse kust zoals we dat al eeuwen kennen.'